

Bài 15

VI PHẠM PHÁP LUẬT VÀ TRÁCH NHIỆM PHÁP LÍ CỦA CÔNG DÂN

I ĐẶT VẤN ĐỀ

- Ông Ân xây nhà cao tầng không giấy phép và đem đổ phế thải xây dựng xuống cống thoát nước.
- Lê cùng hai bạn tham gia đua xe máy, vượt đèn đỏ, gây tai nạn giao thông.
- A là bệnh nhân tâm thần, khi lên cơn đã đập phá nhiều tài sản quý của bệnh viện.
- Thiếu tiền tiêu xài, N đã cướp giật dây chuyền, túi xách của người đi đường.
- Bà Tư vay tiền của chị Ba đã quá hạn, dây dưa không chịu trả nợ.
- Anh Sa là công nhân công ti Môi trường đô thị. Khi chặt cành, tĩa cây để đề phòng mùa mưa bão, anh đã không đặt biển báo hiệu nguy hiểm theo quy định. Hậu quả là một người đi đường đã bị thương do cành cây rơi xuống.

Gợi ý

- a) Em hãy nhận xét các hành vi trên và cho biết người thực hiện từng hành vi mắc lỗi gì ?
- b) Những hành vi đó đã gây hậu quả gì ?
- c) Theo em, người thực hiện hành vi trên sẽ phải chịu trách nhiệm gì đối với hậu quả gây ra ?

II NỘI DUNG BÀI HỌC

1. *Vi phạm pháp luật* là hành vi trái pháp luật, có lỗi, do người có năng lực trách nhiệm pháp lí thực hiện, xâm hại đến các quan hệ xã hội được pháp luật bảo vệ.

Vi phạm pháp luật là cơ sở để xác định trách nhiệm pháp lí. Có các loại vi phạm pháp luật sau :

– *Vi phạm pháp luật hình sự (tội phạm)* : Là hành vi vi phạm pháp luật nguy hiểm cho xã hội, được quy định trong Bộ luật Hình sự.

– *Vi phạm pháp luật hành chính* : Là hành vi vi phạm pháp luật, xâm phạm các quy tắc quản lí nhà nước mà không phải là tội phạm.

– *Vi phạm pháp luật dân sự* : Là hành vi vi phạm pháp luật, xâm hại tới các quan hệ tài sản (quan hệ sở hữu, chuyển dịch tài sản,...) và quan hệ pháp luật dân sự khác được pháp luật bảo vệ, như quyền tác giả, quyền sở hữu công nghiệp,...

– *Vi phạm kỉ luật* : Là hành vi vi phạm pháp luật, xâm phạm các quan hệ lao động, công vụ nhà nước,... do pháp luật lao động và pháp luật hành chính bảo vệ.

2. Trách nhiệm pháp lí là nghĩa vụ mà các cá nhân, cơ quan, tổ chức vi phạm pháp luật phải chấp hành những biện pháp bắt buộc do Nhà nước quy định. Có các loại trách nhiệm pháp lí sau :

– *Trách nhiệm hình sự* là trách nhiệm của người phạm tội phải chịu hình phạt và các biện pháp tư pháp được quy định trong Bộ luật Hình sự, nhằm tước bỏ hoặc hạn chế quyền và lợi ích của người phạm tội. Trách nhiệm hình sự do Toà án áp dụng đối với người có hành vi phạm tội.

– *Trách nhiệm hành chính* là trách nhiệm của cá nhân, tổ chức, cơ quan vi phạm các nguyên tắc quản lí nhà nước phải chịu các hình thức xử lí hành chính do cơ quan nhà nước có thẩm quyền áp dụng.

– *Trách nhiệm dân sự* là trách nhiệm của cá nhân, tổ chức, cơ quan có hành vi vi phạm pháp luật dân sự phải chịu các biện pháp nhằm khôi phục lại tình trạng ban đầu của các quyền dân sự bị vi phạm.

– *Trách nhiệm kỉ luật* là trách nhiệm của người vi phạm kỉ luật phải chịu các hình thức kỉ luật do thủ trưởng cơ quan, giám đốc doanh nghiệp áp dụng đối với cán bộ công chức, viên chức, nhân viên thuộc quyền quản lí của mình.

3. Mọi công dân phải chấp hành nghiêm chỉnh Hiến pháp, pháp luật và tích cực đấu tranh với các hành vi, các việc làm vi phạm Hiến pháp và pháp luật.

Tư liệu tham khảo

- “... Các đối tượng bị xử lý vi phạm hành chính bao gồm :

Người từ đủ 14 tuổi đến dưới 16 tuổi bị xử phạt hành chính về vi phạm hành chính do cố ý ; người từ đủ 16 tuổi trở lên bị xử phạt hành chính về mọi vi phạm hành chính do mình gây ra...”.

- “... Người từ đủ 14 tuổi đến dưới 16 tuổi bị xử phạt hành chính về vi phạm hành chính do cố ý ; ...

Người từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi vi phạm hành chính thì có thể bị áp dụng hình thức xử phạt vi phạm hành chính quy định tại Điều 12 của Pháp lệnh này...”.

(Điều 6 và 7 *Pháp lệnh Xử lý vi phạm hành chính năm 2002 - sửa đổi, bổ sung năm 2008*)

- “... Người từ đủ 16 tuổi trở lên phải chịu trách nhiệm hình sự về mọi tội phạm.

Người từ đủ 14 tuổi trở lên, nhưng chưa đủ 16 tuổi phải chịu trách nhiệm về tội phạm rất nghiêm trọng do cố ý hoặc tội phạm đặc biệt nghiêm trọng”.

- “... Người thực hiện hành vi nguy hiểm cho xã hội trong khi đang mắc bệnh tâm thần hoặc một bệnh khác làm mất khả năng nhận thức hoặc khả năng điều khiển hành vi của mình, thì không phải chịu trách nhiệm hình sự ; đối với người này, phải áp dụng biện pháp bắt buộc chữa bệnh...”.

(Điều 12 và 13 *Bộ luật Hình sự năm 1999*)

• *Giải thích thuật ngữ :*

– *Năng lực trách nhiệm pháp lí* là khả năng nhận thức, điều khiển được việc làm của mình, được tự do lựa chọn cách xử sự và chịu trách nhiệm về hành vi đó.

Năng lực trách nhiệm pháp lí gồm hai yếu tố : khả năng nhận thức, điều khiển hành vi và độ tuổi của một người. Độ tuổi chịu trách nhiệm pháp lí trong các lĩnh vực khác nhau được quy định khác nhau.

– *Các biện pháp tư pháp* là những biện pháp cưỡng chế hình sự, được áp dụng đối với người có hành vi phạm tội trong quá trình điều tra, truy tố, xét xử. Các biện pháp tư pháp không phải là hình phạt. Theo quy định của Bộ luật Hình sự năm 1999, có các biện pháp tư pháp sau :

+ Tịch thu vật, tiền trực tiếp liên quan đến tội phạm (Điều 41).

+ Trả lại tài sản, sửa chữa hoặc bồi thường thiệt hại ; buộc công khai xin lỗi (Điều 42).

+ Bắt buộc chữa bệnh (Điều 43).

III BÀI TẬP

1. Em hãy xác định các hành vi sau đây vi phạm *pháp luật* gì (hành chính, hình sự, dân sự) hay vi phạm kỉ luật.

Hành vi	Vi phạm pháp luật hành chính	Vi phạm pháp luật hình sự	Vi phạm pháp luật dân sự	Vi phạm kỉ luật
a) Thực hiện không đúng các quy định trong hợp đồng thuê nhà				
b) Giao hàng không đúng chủng loại, mẫu mã trong hợp đồng mua bán hàng hoá				
c) Trộm cắp tài sản của công dân				
d) Lấn chiếm vỉa hè, lòng đường				
đ) Giở tài liệu xem trong giờ kiểm tra				
e) Vi phạm nội quy an toàn lao động của xí nghiệp				
g) Đi xe máy 70 phân khối không có giấy phép lái xe				

2. Trong các trường hợp dưới đây, trường hợp nào không phải chịu trách nhiệm pháp lí về hành vi của mình ? Vì sao ?

a) Một người lái xe uống rượu, không làm chủ được tay lái đã đâm vào xe máy của người đi đường ;

b) Một em bé lên 5 tuổi, nghịch lửa làm cháy gian bếp của nhà hàng xóm.

3. Do muốn có tiền tiêu xài, Nam - học sinh lớp 9 (14 tuổi), đã nhận lời chuyển một gói hàng lớn để lấy tiền. Trên đường đi đưa hàng Nam đã bị các chú công an kiểm tra và phát hiện trong gói hàng có ma tuý. Các chú công an đã giữ Nam lại.

Theo em, trong các ý kiến sau đây, ý kiến nào là đúng ? Vì sao ?

a) Nam sẽ phải chịu trách nhiệm hình sự, vì vận chuyển ma túy là phạm tội ;

b) Nam không phải chịu trách nhiệm hình sự vì ít tuổi ;

c) Nam không phải chịu trách nhiệm hình sự, vì bị lừa, khi nhận chuyển gói hàng không biết có ma túy ở trong.

4. Tú (14 tuổi - Học sinh lớp 9) ngủ dậy muộn nên mượn xe máy của bố để đi học. Qua ngã tư gặp đèn đỏ, Tú không dừng lại, phóng vọt qua và chẳng may va vào ông Ba - người đang đi đúng phần đường của mình, làm cả hai cùng ngã và ông Ba bị thương nặng.

Hãy nhận xét hành vi của Tú. Nêu các vi phạm pháp luật mà Tú đã mắc và trách nhiệm của Tú trong sự việc này.

5. Trong các ý kiến sau, ý kiến nào đúng ? Vì sao ?

a) Bất kì ai phạm tội cũng đều phải chịu trách nhiệm hình sự ;

b) Trẻ em dù có phạm tội nặng đến đâu cũng không phải chịu trách nhiệm hình sự ;

c) Những người mắc bệnh tâm thần không phải chịu trách nhiệm về hành vi của mình ;

d) Người dưới 16 tuổi không phải chịu trách nhiệm hình sự ;

đ) Người dưới 18 tuổi không phải chịu trách nhiệm hành chính ;

e) Người từ đủ 16 tuổi trở lên bị xử phạt hành chính về mọi vi phạm hành chính do mình gây ra ;

6. Theo em, vi phạm đạo đức có phải là vi phạm pháp luật không ? Hãy so sánh sự giống nhau, khác nhau giữa trách nhiệm đạo đức và trách nhiệm pháp lí.